

А. В. Меншун
belaya.annochka@list.ru

ХАРАКТЕР ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КОПІНГ – СТРАТЕГІЙ ТА РІВНЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Студентство – це особлива категорія населення, яка стикається із труднощами та проблемами дуже часто. Реакція на такі події може бути виражена двома основними способами: по – перше, використання несвідомих механізмів психологічного захисту, які активізуються автоматично та без контролю самого суб'єкту, по – друге, свідоме будівництво основних способів, або стратегій активного долаття проблеми. Велика кількість дослідників не можуть дати відповіді на питання про те, який із двох способів є більш ефективним та дієвим, але дуже велика кількість психологів наголошує на тому, що механізми психологічного захисту та копінг – стратегії є взаємопов'язаними психологічними категоріями, які впливають на результати діяльності людини, її самоефективність та успішність.

Вивченням основних закономірностей формування та функціонування копінг – стратегій людини займалися Р. Лазарус, С. Фолкман, О. В. Лібін, Є. П. Ільїн, Л. І. Анциферова, Л. О. Китаєва – Смик, С. К. Нартова – Бочавер, О. Р. Ісаєва, І. М. Нікольська, Р. М. Грановська, О. В. Куфтяк, Дж. Амірхан, В. Д. Небиліцин, К. О. Альбуханова – Славська, М. А. Одинцова та ін.

Ми вважаємо, що знання особистісних особливостей студентів з певним типом когнітивної оцінки та поведінки у складних ситуаціях необхідно для підвищення успішності навчання у навчальних закладах. Доцільним стає вивчення проблеми, що, з нашої точки зору, вивчена ще недостатньо - як пов'язані тип обраної копінг – стратегії із рівнем успішності студента, що і аргументує актуальність вивчення даної проблеми.

Таким чином, шляхом об'єднання в одну площину, адаптаційних механізмів поведінки: копінг – стратегії, механізми психологічного захисту та основні стилі саморегуляції поведінки, ми спробуємо окреслити основні характерні особливості цих зв'язків та простежимо їх характер із рівнем навчальної успішності студентів.

Основною метою даної роботи є теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити характер взаємозв'язку типу копінг – стратегій та рівня успішності у навчанні серед студентів педагогічного коледжу.

Концептуальна гіпотеза полягає у припущенні, що існують певні кореляційні зв'язки між типом копінг – стратегій та рівнем успішності студентів у навчанні.

Емпіричні гіпотези:

1. Студенти з високим та середнім рівнем успішності навчання схильні обирати адаптивні копінг – стратегії, а студенти з рівнем успішності нижче середнього схильні застосовувати неадаптивні форми копінг – поведінки.

2. Існує позитивний зв'язок успішності студентів у навчальній діяльності із стратегіями самоконтролю, прийняття відповідальності, планування вирішення проблем, пошуку соціальної підтримки та позитивної переоцінки.
3. Існує негативний зв'язок успішності студентів у навчальній діяльності із стратегіями конфронтації, дистанціювання та уникнення.
4. Між показниками копінг – стратегій та механізмами психологічного захисту існують кореляційні зв'язки, які обумовлюють формування та виразність певної копінг – стратегії за наявності відповідного психологічного захисту.
5. Якщо студенти мають високі показники за такими стилями саморегуляції поведінки як: планування, моделювання, програмування, оцінка результатів, гнучкість та самостійність то вони мають позитивні кореляційні зв'язки із адаптивними формами копінг – стратегій: самоконтролем, прийняттям відповідальності, плануванням вирішення проблем та позитивною переоцінкою.
6. Якщо студентам притаманні низькі показники за основними стилями саморегуляції поведінки то вони мають кореляційні зв'язки із неадаптивними формами копінг – стратегій: конфронтацією, дистанціюванням, пошуком соціальної підтримки та уникненням.

Організація та результати емпіричного дослідження

Дослідження характеру взаємозв'язків копінг – стратегій із рівнем успішності студентів проводилось на базі Дніпропетровського педагогічного коледжу, емпіричну вибірку склали сто сорок (140) студентів першого, другого та третього курсів, шкільного та дошкільного відділень віком від 16 до 19 років. В емпіричному дослідженні нами були використані методики та методи: 1.Опитувальник способів поведінки подолання Р. Лазаруса, С. Фолкмана (адаптація Крюкової); 2.Методика «Індикатор копінг – стратегій» Дж. Амірхана; 3.Методика діагностики копінг – стратегій Е. Хейма; 4.Опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В. І. Морсанової; 5.Методика «Індекс життєвого стилю» Плутчика –Келлермана – Конте; 6.Контент – аналіз навчальної документації для визначення рівня успішності студентів.

Шляхом використання F - критерію Фішера, U – критерію Манна – Уїтні було встановлено статистично – значущі розбіжності у групах студентів педагогічного коледжу із різними рівнями навчальної успішності з огляду на використання адаптивних та неадаптивних форм копінг – стратегій. За допомогою кореляційної стратегії було виявлено позитивні кореляційні зв'язки рівня успішності студентів із стратегіями самоконтролю, прийняттям відповідальності, плануванням вирішення проблеми, пошуком соціальної підтримки, позитивною переоцінкою. А також було встановлено наявність негативних кореляційних зв'язків між рівнем успішності студентів

у навчальній діяльності та стратегіями конфронтації, дистанціювання та уникнення. Отримано результати про наявність кореляційних зв'язків між копінг – стратегіями та механізмами психологічного захисту, які свідчать про обумовленість формування та виразність певної копінг – стратегії за наявності відповідного механізму психологічного захисту. Було встановлено та доведено, що між високими та низькими показниками основних стилів саморегуляції поведінки та копінг – стратегіями існують кореляційні зв'язки, які потрапили у зону значущості.

Отже, з огляду на вищесказане, ми можемо стверджувати про підтвердження концептуальної та емпіричних гіпотез даної роботи.

Подальші перспективи дослідження даної проблеми полягають у: дослідженні інших особистісних детермінант підвищення рівня навчальної успішності; розширенні теоретичних та практичних аспектів про значення основних адаптаційних механізмів та стратегіях особистості, їх зв'язки із особистісними характеристиками людини; поглиблене вивчення зв'язків механізмів психологічного захисту, стилів саморегуляції поведінки із рівнем успішності у навчальній діяльності студентів.

Література

1. Исаева Е. Р. Копинг - поведение и психологическая защита личности в условиях здоровья и болезни / Е. Р. Исаева. – Спб.: Издательство СПбГМУ, 2009. – 136 с.
2. Куприянчук Е.В. Психологические «копинг - стратегии преодоления» трудных жизненных ситуаций/ Е.В. Куприянчук // Образование в современном мире: Сб. научн. статей. – Изд-во: Сарат. ун-та, 2011.
3. Лазарус Р. Стресс, оценка и копинг / Р. Лазарус. – М.: Медицина, 1984. – 218 с.
4. Никольская И. М., Грановская Р. М. Психологическая защита у детей / И. М. Никольская, Р. М. Грановская. - Спб.: питер, 2009. - 600 с.
5. Рассказова Е. И., Гордеева Т. О. Копинг – стратеги в психологи стресса: подходы, методы и перспективы исследования / Е. И. Рассказова, Т. О. Гордеева // Психологические исследования. 2011. №3.